MARIA STRICK

DOOR

P. HAVERKORN VAN RIJSEWIJK.

EZE vermaarde schoonschrijfster uit de eerste helft der zeventiende eeuw wordt algemeen gehouden voor eene zuster van den graveur HANS STRICK, die haar calligraphiën in koper sneed. Zóó ook Dr. J. C. SCHULTZ JACOBI in zijne *Geschiedenis der Evangelisch Luthersche Gemeente te Rotterdam*.

Toch leert MARIA STRICK ons anders. Het vierde blad van het eerste, door haar in 1607 uitgegeven werk, heeft den opdracht „*A Mons. mon Pere Mr^e Caspar/ Becq Mr^e D'Escole françoise a Delft*”. CASPAR of JASPAR BECQ of BEX kreeg, blijkens het in 't Archief te Delft berustend register, op 1 Juni 1589, tegelijk met den vermaarden schoonschrijver FELIX VAN SAMBIX, consent om „francoische & Duijtse (d. i. Nederduitsche) schoele te moegen houden”. Waar hij van daan kwam en waar zijne dochter MARIA geboren werd, dit vernemen wij door haar portret, dat WILLEM JACOBSZ. DELFF graveerde naar MIEREVELT. Volgens het bijschrift was zij geboren te 's Hertogenbosch en wel in 1577, daar zij op deze gravure van 1618 gezegd wordt 41 jaren oud te zijn. Zij was dus omstreeks 12 jaren oud toen zij met haar vader te Delft kwam wonen.

Op 31 Mei 1598 werden in de Gereformeerde kerk der stad Delft door Dom. ARNOLDUS CORNELII getrouwd „JAN STRICK de jonghe, schoemaeker, „J. G., woon. op de Binne Watersloot” en „MARIA BECKS, Jonge Dr. woon. ande Oude Delff”. Het ambacht van haar man kon doen twijfelen of deze MARIA BECKS — zooals de klerk haar naam schreef — wel de door ons bedoelde schoonschrijfster is, maar Mr. J. SOUTENDAM stelt ons gerust door de aanteekening in *Een wandeling langs Delfts straten en grachten in 1600*, dat op het „Oude Delft, tusschen Poppesteeg en Smitsteeg in 1601 woont Mr. JASPER, schoolmeester”. Toch verhuisde deze spoedig naar de Voorstraat. In het begrafenisregister der Oude kerk werd op 21 Juni 1601 aangeteekend de teraardebestelling van „de huijsvrouw (van) Mr. JASPAR ande Voorstraat”; en in het Trouwregister der Gereformeerde kerk lezen wij, dat op 10 April 1605 door Domine ARNOLDUS CORNELII werden getrouwd „Mr. JASPAR BECX, Francoische „schoolmr. weduwnaer, woon. ande Voorstraet” en „AEFFGEN HENDRIXdr. VAN „DER BURCH, J. D., woon. ant Oostende, inde brouwerij vant conduijt”. In het derde deel van WILLEM VAN DE VELDE's *Spieghel der Schrijfkunst*, het Fondement-Boeck genaamd, van 1605 vindt men een „Lof-dicht” onderteekend CASPAR BEC, dat wel van zijn Delfschen collega zal zijn. Lang genot had deze echter van zijn tweede huwelijk niet, want in het begrafenisregister der Nieuwe kerk, werd op 28 November 1606 ingeschreven de begrafenis van „Mr. JASPER, schoolmeester”.

Waarschijnlijk heeft MARIA de school van haar vader voortgezet toen hij overleden was, en heeft haar man zich toen geoeft in het graveeren, eene kunst, waarin hij trouwens het niet veel verder heeft gebracht dan het namaken van het niet altijd gemakkelijke schrift van zijre vrouw.¹⁾ Hun eerste werk had den gegraveerden titel: *Tooneel/ Der loflijcke Schrijffpen/ Ten dienste vande Const/ beminnende Feucht, int/ licht gebracht. Door/ Maria Strick/ Fransoysche School-houdende binnen de wydt vermaerde/ stadt Delff. Ghesneden door Hans Strick. A°. 1607.*

Het is een boekje in quarto oblong, en de koperen platen zijn hoog 0.16 à 0.17, breed 0.213 à 0.223. De inhoud is:

1. Opdracht aan den „Schouteth, Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der „Stadt Delff”. — Onderteekend: „Datum Delff den 12 October Anno 1606”.
2. „Op de Const wondre handt/ MARIA STRICK/ Loffdicht” door G. SYLVIVS. — „Ma STRICK scripsit”.

1) HANS STRICK wordt vermeld onder de verlichters, kunstkoopers en boekverkoopers, leden van het St. Lucasgild te Delft, in het begin der 17e eeuw. (Obreen's Archief I, p. 8.)

3. „Aen alle Liefhebbers der Pennen int gemeijn Wensch/ MARIE STRICK „geluck ende welvaren”.
4. „A Mons. mon Pere Mre CASPAR BECQ Mre d'Escole françoise a Delft”.
5. „A Maistre FELIX VAN SAMBIX Seig./ de la Plume d'Or”.
6. „A Monsieur/ Mons. SALOMON HEYNDRIX Secretaire/ de la ville d'Amsterdam. — Datum Delff le 10 de/ Septembre 1606”.
7. A Mre. HANS VAN DEN VELDE Tres-excellent/ Escrivain, tenant Escole Françoise à Rotterdam./ Monsieur, Afin de ne souiller/ mon ame des sorditez d'ingratitude, Je viens pour icy/ recognoistre sous l'ombre de vostre bienvueillance, que je vous tiens pour le soleil duquel ceste mienne/ Lune (pleine d'obscuritez) tire sa lumiere M'assuerant/ qu'effacerez les desmerites d'icelle par la volonté que/ i'ay de sacrifier au Temple de voz perfections l'oblige/tion perpetuelle de demeurer
L'entierement vostre MARIE STRICK.
8. „A Monsieur GUILLAUME SYLVIVS Auditeur/ des Garnisons de Heusden.” Zij zegt dat hij bemint „la langue Francoise/ de laquelle jadis avez fait „profession/ et quel rang d'honneur tient en vous la tres noble science „de bien escrire”. — „Datum Delff le 12de May/ Ano 1606”.

Nu volgen 36 voorbeelden in 't Engelsch, Fransch, Duitsch en Hollandsch, versjes van 5 tot 10 regels. Bij verscheidene zijn een paar regels kleine en hoofdletters gevoegd. Het 15^e en het 16e voorbeeld behelst een vermaning om de kinderen naar school te zenden; in het 23e wordt betoogd hoe noodig goed onderwijs is. Het 28e is een door M. STRICK geschreven sonnet van G. SYLVIVS „Aux Exemplaires”. In het 29e vindt men een „Sonnet/ A l'honneur des Vic- toires, que Dieu a données à son Exc^{ce}”, waarvan het derde couplet begint „Triumphe O'de Nassau”. Het 31e exempel is geadresseerd aan de Zoylisten, bevat twee coupletten, waarvan de eerste letters de naam MARIE STRICK vormen. Het 34e behelst het „Fondament van het ghemeyn schrift”, in 9 regels letters, en eronder een vierregelig vers aan jonge dochters, die de schrijfkunst willen leeren, met de vermaning vooral een goede „maistresse” te kiezen. Het laatste voorbeeld bevat drie regels letters met de aanwijzing „Ceste lettre bastarde est „le fondemēt de l'écriture françoise”, vervolgens vijf regels kleiner letters, met de aanwijzing: „En imitant ces letres communes, parviendrez en brief a la „perfection de l'écriture Françoise faisant diligence”, en eindelijk vijf regels letters, waaronder staat, met een moeilijk te ontcijferen naam: „par JEAN „JUNCBOUWENE(?) pour Mre CASPAR BECQ. L'écriture est preferée à tous arts, „estant necessaire aux Jeunes, profitable aux vieux, honorable aux Riches, brulant

„de gloire aux heureux, plaisante a la noblesse, donnant immortalité aux hommes
„du passe, du present et du futur 1593.”

Men ziet, de schoonschrijvers hadden van hun kunst geen kleine gedachte!

De letter van MARIA STRICK is over 't geheel wat klein, doch sierlijk en de hoofdletters zijn meestal niet overladen. Uit hetgeen zij aan HANS of JAN VAN DEN VELDE schrijft, mag men afleiden, dat zij in de calligraphie geoefend werd door dezen meester, die in 1592 van Delft naar Rotterdam verhuisde. Drie jaren lang kan zij van hem hebben geprofiteerd.

Het boekje maakte opgang, ook buiten Delft. De Rotterdamsche kunsthandelaar en schilder HENDRICK CRIJNSZ. VOLMARIJN ¹⁾ stelde zich in verbinding met HANS STRICK. Op den 24^{en} Maart 1611 passeerde VOLMARIJN een acte bij Mr. JOHAN MOLIJN de jonge, notaris te Delft, houdende het contract, door hem aangegaan met HANS STRICK. Hij bekende „gecoft ende ontfangen te „hebben van HANS STRICK vijftien plaeten, bovendien dat hij HANS STRICK „voor hem comparant noch sal snijden het geschrift in acht comparckementen „op de groote van Salomons ghebeth, ofte overvloedige rijckdom” — het 29^e exempel uit het *Tooneel Der Loflijke Schrijffen* — „ofte indijen meer „schrifts daerin quame dat hij comparant tselve buijten (d. i. bovendien) sal „betaelen. Te leveren deselve acht comparckementen geschrifts kersmis toecommende; welverstaende indien hij STRICK middelertijt quame te overlijden dat „hij compt. gehouden sal wesen het gesneedene te ontfangen en dat hij compt. „in sulcken gevalle voor de ongesneede geschriften sal corten van 't stuck ses „gulden. Ende heeft hij compt. voor de voldoeninge der voorn. alreede gesneeden „ende noch te snijden plaeten aen den voorn. HANS STRICK mitsdien beloofd „een somme van achtendertich ponden Vlaems te betaelen met vijff ponden vl. „'sjaers, waervan de eerste vijff ponden vls. verscheenen ende omme gecomen „sijn 16 January 1612 ende soo voorts van jaer tot jaer”. Enz.

Of deze overeenkomst betrof het tweede, door MARIA STRICK geschreven, door HANS STRICK gesneden exempelboek, dat verscheen in hetzelfde jaar 1611? De tijd bepaald voor de levering der „comparquementen”: „kerstmis” 1611 doet het gelooven. Ook het aantal der daarin vervatte exempels, 24, slechts één minder dan de 15 gekochte en de 8, welke nog geleverd moesten worden na den 24^{en} Maart. Ook, dat dit exempelboek te Rotterdam werd uitgegeven.

Het heet: *Christelycke| A B C| Inhoudende vierentwintich Exem|plaren van versheyden Geschriften| seer bequaem ende dienstelijck voor de| Joncheijdt in Constighe Rijmen vervaet| Geschreven ende Int Licht gebracht.| Door Maria*

1) Oud-Holland, 1894, bl. 139; Obreen's Archief, D. V. bl. 37.

Strick Fransoysche School houdende binnen de/ wydt vermaerde Stadt Delff. Gesneden Door Hans Strick./ 1611/ Tot Rotterdam bij Jan — van Waesberghe — de jonghe. Deze titel is gegraveerd in verschillende soorten van schrijffletters, omgeven door een lijst van pennetrekken. Alle exempels zijn in 't Hollandsch, zeker omdat zij „voor de Joncheydt” waren bestemd. „Christelyck” mogen zij wel heeten, zelfs rechtzinnig. Of de Rijmen „constigh” worden gevonden, dit zal hiervan afhangen of rijmelarij tot de dichtkunst wordt gerekend. Keurig geschreven zijn zij zeker. Allen zijn vijf regels groot; sommige hebben nog een alphabet onder of boven 't rijm. Onder alle staat M. of Ma. STRICK; bij het zevende noch: Anno 1611. De koperen platen zijn hoog 0.177 en breed 0.235. Het boek is dan ook weér in quarto oblong.

Ondanks haar ijver, ging het MARIA STRICK te Delft niet naar wensch. Het kan ook zijn dat het contract met HENDRICK CRIJNSZ. VOLMARIJN en het uitgeven van haar boek door JAN VAN WAESBERGHE DE JONGE meêwerkten tot haar besluit om haar school van Delft over te brengen naar Rotterdam. Vóór wij 't een en ander van haar lotgevallen in de Maasstad mededeelen, dienen we nog iets te zeggen van een werk, dat tot haar Deltsche periode behoort. Wij bedoelen de zeer zeldzame, niet in FR. MULLER's *De Nederlandsche Geschiedenis in Platen* opgenomen, maar in FRED. MULLER's *Catalogue d'une collection précieuse de Calligraphie*, van 1873, onder no. 242 beschreven gravure: „*Strick, „Maria. Tableau de la Justice; Aux deux cotés les scènes de Zaleucus et de „Cambises; là-dessous 16 vers Holl. et Franç. en calligraphie, avec les figures „de la Foi et de la Paix. Robb. de Baudousz excud. In Delff tot H. Strick (1640?) „gr. in-fol. — Belle gravure. f 7.50.*”

De gissing, dat deze prent van 1640 zou zijn wordt te niet gedaan door het feit, dat zij bij H. STRICK te Delft verkrijgbaar was. Van deze prent is een exemplaar in de verzameling VAN STOLK te Rotterdam. Zij bestaat uit twee gedeelten, gescheiden door een filet. In het bovengedeelte staat op een laag voetstuk de geblinddoekte gerechtigheid met een zwaard en weegschaal in de handen. Achter haar, in 't verschiet, een tempel; links de geschiedenis van Zaleucus en zijn zoon, met het onderschrift op een banderol: „Zaleucus zijn wet „niet willende breken/ Heeft hem, end' sijn soon, een oogh doen uijtsteke.” Rechts, de geschiedenis van Cambyses en den onrechtvaardigen rechter, met het onderschrift op een banderol: „Cambises heeft levendich doen villen laten/ Eenē „Rechter omdat hij quaet recht had gedaan.”

In het benedengedeelte staan links Het Geloof en rechts De Vrede, vrouwsfiguren met de gewone attributen. Tusschen deze figuren zijn gegraveerd twee reeksen calligraphisch schrift, naast elkaër, elk van 16 regels, een Hollandsch

vers rechts, met de vertaling in het Fransch er naast, links. Het eerste begint:

„Wie is dese Goddin? Vrient segt ons metterdaet,
'T is d'Heijlige Justitie meest van allen gehaat.”

In 't Fransch; „Qui est ceste Deesse? Amy, dites le nous.
La sainte Justice, haïe quasi de tous.”

Onderaan staat afzonderlijk, in kleiner letter:

„Godt heeft de Overheijt gegheven tsweert in handen
Om t'onderhouden trecht gheheel door al hun landen.”

In 't Fransch: „Dieu a donné en main la glaive aux Rois et Princes,
Pour maintenir le droit partout en leurs Provinces.”

En dan onder de twee beelden de onderteekeningen; links: „In Delff, tot H. STRICK”, en rechts „Ma STRICK scripsit”.

Dit exemplaar verschilt van hetgeen door FR. MULLER beschreven werd, hierin, dat bij de onderteekening links ontbreekt „Robb. de Baudousz excud”. ROBBERT WILLEMSZ. DE BAUDOUS is de welbekende graveur en kunstuitgever, die sedert 1581 te Amsterdam woonde, er het poorterschap kocht in 1598 en in 1605 er trouwde. Er zijn door hem gegraveerde prenten van 1605 tot 1628, en zijn adres staat op gravures van H. GOLTZIUS, J. MATHAM, A. STOCK, enz. Volgens FR. MULLER heeft hij ook deze prent uitgegeven, en werd zij verkrijgbaar gesteld bij H. STRICK. Kennelijk is de bovenhelft en zijn de figuren van het Geloof en De Vrede in de benedenhelft niet gegraveerd door H. STRICK. Wie ze graveerde, dat durf ik niet zeggen. Waarom er op staat: „In Delff, tot H. STRICK” is duidelijk. Hij sneed, zooals gewoonlijk, de calligraphie van zijn vrouw, maar zette er niet op, gelijk hij anders deed, „gesneden door HANS STRICK”, omdat dit de geheele prent zou gelden. Waarschijnlijk heeft er vroeger wat anders gestaan in de plaats der calligraphie, dat uitgeslepen werd, of heeft de prent haar ontstaan te danken aan samenwerking van H. STRICK en een ander graveur.

De strekking der prent is een pleidooi voor het goed recht van Prins MAURITS om des noods met het zwaard de justitie te handhaven tegen haar kleinachters, die, volgens het gedicht, vooral onder de hogere standen schuilden. Een zinneprent dus op het vertrouwen in de rechtvaardigheid van dezen Prins, gelijk er ook in 1615 werd uitgegeven.

Nog een prent dient hier vermeld. C. KRAMM zegt in zijn *Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders*, enz. van MARIA STRICK *Oud-Holland*, 1905/6.

slechts dit: „Ik bezit een plaat, gr. in fo., waarop is voorgesteld Mozes, de Tafelen der Wet voor zich houdende, waarop de X Geboden; terwijl er op de zijstukken Bijbelteksten, enz. uitmuntend door haar gesneden zijn.” Een gravure van MARIA STRICK zelve! Men kan zijn oogen niet gelooven, en zou vragen: heeft KRAMM ook bij vergissing *scripsit* aangezien voor *sculpsit*? Hoe we gezocht hebben, deze prent hebben we niet gevonden, ook niet in den Catalogus der veiling van prenten, nagelaten door C. KRAMM.

We hebben reeds gezegd, dat MARIA STRICK en haar man naar Rotterdam verhuisden. Den datum der verhuizing kunnen we niet opgeven, maar het staat vast, dat zij plaats had vóór of in 1615, want in de Luthersche kerk aldaar werd gedoopt op den 14^{en} December van dat jaar haar zoon LAMBRECHT, en op 16 Augustus 1617 haar dochter MARIA.

Om dezen tijd verscheen haar derde en laatste calligraphisch werk. De exemplaren daarvan, welke ik gezien heb, dragen het jaartal 1618 en de vermelding „Derde editie”. Van de eerste en van de tweede uitgave is, wonderlijk genoeg, geen exemplaar bewaard. De titel luidt: *Schat/ off/ Voorbeelt ende Verthooninge/ van/ Verscheijden Geschriften ten dien/ste vande Liefhebbers der hooch-lof/lijcker konste der Penne: Mitsgaders de fon/damenten derselve Schrifte Int licht gebracht/ Door Marie Strick Fransoische-School houdende binnen de Wijt vernaemde koopstadt Rotterdam. Gesneden door Hans Strick./ Derde Editie/ Anno/ 1618.*

Dit boek is grooter dan de twee vorige: folio-oblong, hoog 0.224 en breed 0.345, terwijl de koperen platen hoog zijn 0.205 en breed 0.335. Het eerste blad is aan beide zijden bedrukt met lofdichten. Op de voorzijde staan een sonnet van JAN VAN DEN VELDE en een lofdicht van eenen D. VAN VLIERDEN. Het opschrift van het eerste luidt: „Sonnet/ Ter eeren vande konstrijcke, zeer „vermaerde,/ ende wel-ervarene/ MARIAE STRICX/ D'eerste onder alle School-„vrouwen, in de handelinghe der/ Pennen, alsooc inde Fransche tale, de Cijffer-„Konst,/ ende alderley Handtwerken, de/ Meyskens dienstelijc.” Nog al galant van een collega, maar handig tevens, haar de „Meijskens” toe te wijzen, die toch bij hem niet ter school kwamen. De keerzijde bevat een „Eer-Dicht tot verdiender eer MARIAE STRICX”, van D. MANHORST; een poeem „Op de Konst-wondere handt/ MARIAE STRICX/ Lofdicht” van G. SYLVIVS; van denzelfden een vertaling hiervan in 't Fransch: „sur la tres-/admirable Main/ de MARIE STRICX” — waarbij de „konst” verloren ging — „Een Ghedicht van vieren (4 regels) en „Op haer Pourtrait” (2 regels) van (J. VAN DEN) VELDE.

Dan volgt MARIA's portret, door WILLEM JACOBZ. DELFF gegraveerd naar een schilderstuk van MICHIEL VAN MIEREVELT, waarvan wij reeds even

melding hebben gemaakt. Het is een borstbeeld in medaillonvorm, met het randschrift: MARIA STRICK. Van T'Sher(togen)-bosch. Aetatis XLI. Boven het medaillon een draperie, waarop MARIA's lijfspreuk: „Myn Salicheyt is van d'Hemel". Onder het medaillon een cartouche met den tekst: „Die den Heere „soecken, en heb/ben geen gebreck aen eenich goet/ Psalm 34. v. 11". Op de lijst van de cartouche, rechts en links, een inktkoker met een pen, en er onder een inktfleschje, pennemes en pen. Onder het portret is gegraveerd een Latijnsch vers van zes regels, onderteekend: „Allusit HIERONYM. HIRNIUS Magdeb." (HIERONIMUS HIRNIUS werd in 1617 beroepen tot predikant bij de Evangelisch Luthersche Gemeente, en stierf in Maart 1648. Zijn onderschrift bevestigt de meening dat dit portret dagteekent van 1618.) De koperen plaat is hoog 0.20 en breed 0.125.

De „Verscheyden Geschriften" zijn geschikt in alphabetische volgorde, met weglating van de J. en V. en zijn 24 in getal, niet inbegrepen de prent met de opdracht „Aende Edele Erentfeste, Hoochgeleerde, Voorsienige Wijse / Heeren, „Mijn Heeren, Baillu, Borgemeesteren, ende Re/gierders der vermaerde Koopstadt „Rotterdam", groot 13½ regel, hoog 0.195, breed 0.335. Er zijn in 't Fransch 13, in 't Hoogduitsch 3, Engelsch 1, Nederduitsch 4, Spaansch 1, Italiaansch 2 exempels. Het eerste exempel is „Au Souverain Seignr." De overige behelzen meest godsdienstige spreuken, soms met een alphabet er onder. enz. Op de exempels volgen de fondamenten, vier bladen, elk behelzend drie voorbeelden, met 2, 3, 4 of 5 regels. Op het eerste blad staan: „De Nederlandtsche Capi- „talen ofte Voorletteren", „De Fondement vande Nederlandtsche staende letter", en „De Fondement vande Loopende Letteren". Op het tweede blad „De Fon- „dement vande Italiaensche Letteren", „De Fondement vande Spaensche Letteren". Op het derde blad „De Fondement Hooghduijtscher Current-Schriftenn", „De „Fondement vande Fransche Letteren" en „De Fondement vande Engelsche „Letteren". Op het laatste blad „De Fondement vande Textur Letter", van de „Fractuer Letter", en van de „Bastaert Letter".

Ook te Rotterdam was te dezer tijd de wind gekeerd. De liberalen op kerkelijk en staatkundig gebied, van wie OLDENBARNEVELD de hoofdman was, moesten wijken voor de conservatieven, aan wier hoofd Prins MAURITS zich gesteld had. Op elk gebied was dit te bemerken. De school van JAN VAN DEN VELDE ging achteruit, zoodat hij besloot naar Haarlem te verhuizen. En wie kocht zijn huis? HANS STRICK. Op 26 Mei 1620 had de overdracht plaats; „JOHAN VAN DE VELDE geeft HANS STRICK schoolm^r gifte & eygendom „van een huys & erfve staende en gelegen aen Delfse vaert" enz. voor „de some „van 600 guld. gereet gelt & bovendien noch met 2900 guld. daarvan twee „distincte brieven verleden sijn, een van 1450 aen MARGRIETE CORN, wed. van

„SYMON CORNVAEL, & een van gelijcke 1450 guld. aan MARITGEN ADRIAENS „VAN HOGEVEEN Jonge Dr.” Te zamen 3500 gulden.

Het ging M. STRICK vermoedelijk goed te Rotterdam. Immers, op 15 Mei 1624 kocht „HANS STRICK, Schoolmr alhier — een tuijn ende erve met de huijsinge, „bepootinge ende beplantinge daerinne, gelegen in Crooswijck achter de woninge „vande brouwerije van 't Lam, belegen de laen vande woninge vant Lam aende „Westsijde” voor f 450.

Toch was hun verblijf te Rotterdam niet vrij van ongeneuchten. In 1625 kregen zij hevige ruzie met den predikant HIERONYMUS HIRNIUS, die in 1618 zoo'n fraai lofdicht maakte, dat gegraveerd werd onder MARIA's portret. Oorzaak van die ruzie — gelijk van zoovele ruzies — was het geloof. HIRNIUS was, gelijk J. C. SCHULTZ JACOBI uitvoerig uiteenzet in zijn *Geschiedenis der Evang. Luthersche Gemeente te Rotterdam*, een vrijzinnig man, die het uit de Katholieke kerk overgenomen gebruik van ouwels bij de bediening van het Avondmaal wilde vervangen door het gebruik van brood en broodbreking. Wie weten wil wat de man hierom van de orthodoxen, aan 't oude gebruik gehecht, heeft moeten lijden, hoe hij uit zijn amtsbediening werd ontzet enz. leze 't genoemde werk van SCHULTZ JACOBI. Vele Lutherschen sloten zich evenwel bij HIRNIUS aan. Er ontstonden twee partijen en 't kwam er toe, dat de stedelijke overheid er zich mede bemoeide en het besluit uitvaardigde, dat „beide partijen beurt om beurt in haar huiskerk zouden prediken en haar Avondmaal uitdeelen”. Er ontstonden, om zoo te zeggen twee Luthersche gemeenten, elk met een predikant en een kerkeraad. De orthoxen, met ANDREAS NESSCHER tot predikant en een kerkeraad waarvan JAN VAN LEEMPUT en HANS STRICK lid waren, gingen bij HIRNIUS niet ter kerk. Daarentegen bezocht HIRNIUS wel de predicatiën, enz. van NESSCHER.

En zoo gebeurde 't volgende, dat vermeld staat in het protocol van den Lutherschen notaris A. WAGENSVELT (D. 14), te typisch om te verzwijgen. „Op „2 Augustus. 1625 compareerden HANS VAN LEEMPUTTE, oud 64, ende HANS „STRICK, oudt 59” (dus geboren in 1566), „mitsgaders MARIA STRICK, oudt 48” (dus geboren in 1577) „ende BEATRIS STRICK, oudt 26 jaren... alle wonende „binnen deser stede. Ende verclaerden — ter requisitie vande Gedeputeerde „Kerckeraeden der Gemeente toegedaen d'onveranderde Ausburchsie confessie „alhier, — Eerstelijk de voorn. HANS LEEMPUT & HANS STRICK dat zij opde „19 Juli lestleden des naemiddach na de boetpredicatie gestaen hebben met „de armschotel aende deure van de Huyskercke alhier, Ende dat mr. HIERONIMUS „HIRNIUS, predikant vande voors. gemeente int uytgaen jegens hen deposanten „seyde, Dach, waerop de voorn. HANS STRICK antwoorde, Godt de Heere geve

„u een dach van bekeering, ende de voorn. HIRNIUS wederom 't u verkeere, „repeterende tselve andermael. Ende verclaerde de voorn. MARIA & BEATRIS „STRICK, dat zij MARIA de voors. redenen jegens seker persoon heeft vertelt, „hetwelcke soot schijnt den voorn. HIRNIUS is overgedragen, welcke volgende hy „HIRNIUS op den zoen daeraenvolgende, comende sij deposanten van het avont- „mael des Heeren, haer soo haest is gevolcht, ende tot haere huyse gecomen, „eer dat sij geen tijt hadden gehadt om een ander voorschoot voor te binden, „met dese woorden, Ick kome hier om de Leuge te straffen, want Paulus leert „dat men de leugen datelijck sal straffen. Waerop voorn. MARIA STRICK vraechde, „wat leugens dat het waren. Ende hij daerop antwoordende, seyde, gij hebt „geseyt dat ick tegens u man hebbe geseyt tot verkeere. Vraechgende de voorn. „MARIA STRICK, hoe hebt gij dat geseijt, daerop hij antwoorde, Ick hebbe geseyt „van verkeere. Seggende wijders hij HIRNIUS jegens hen deposanten: gij slacht „de varckens die gewassen zijn ende weder inde dreck gaen wentelen; tselve „allegerende vermits sy deposanten het H. Avontmael des Heeren hadden ont- „fangen, gebruyckende wyders vele schandelycke & onbehoorlycke propoosten, „door dewelcke hij haer deposanten, die het H. Avontmael hadden ontfangen & „haer met Godt versoent, ten hoochste heeft geperturbeert & ontroert. Sulcx „dat sij deposanten hem heeten uijt 't huijs te gaen, maer hij nyet willende „seijde tot meerder vexatie, off ick hier nu toe ginck sitte, twelck hij oock „soude gedaen hebben, ten ware de voorn. MARIA STRICK hem bij de arme „hadde genomen & hem t'selve andermael geheten" enz.

De rusie had geen verdere gevolgen. HIRNIUS bleef predikant, en HANS STRICK lid van den kerkeraad. Op 10 Januari 1627 wordt hij nog vermeld in deze qualiteit. Aangenaam zal echter — naar wij hopen — deze strijd, welke ettelijke jaren duurde, STRICK en zijn vrouw niet zijn geweest. Stellig pijnlijk was voor hen 't verlies van een zoon. In de week van 23 tot 30 September 1629 werd ter aarde besteld „de soon van HANS STRICK op de Delftse vaert" (Reg. van overl.)

Dit verlies, de kerkelijke strijd, misschien ook 't verminderen van hun school, hetwelk gevolg kon zijn van de weder opbloeiende liberale richting, bewoog hen Rotterdam te verlaten. Op den 6^{en} Mei 1630 verkocht „HANS STRICK, schoolmeester", voor $\frac{1}{6}$ aan burgemeester NICOLAES PUIJCK en voor $\frac{5}{6}$ aan BASTIAEN ANTHONISSEN den in 1624 door hem gekochten tuin, enz. onder Crooswijk voor 525 gld., dus met een verlies van 25 gld. (Gifteboek, D. 21 f. 758), en op den 30^{en} April 1631 verkocht „HANS STRICK schoolm. en burger deser stede" aan „NEELTJE LOUERIS, wede wijlen GOVERT VAN GOEDEREDEE, in zijn „leven Burgemeester deser stede" het in 1620 van JAN VAN DEN VELDE ge-

kochte huis, waarin hij school hield, aan de Oostzijde van de Delftsche Vaart, voor 4350 gld., dus met een winst van 850 gld. (Gifteboek D. 22 f. 416).

Het is mij niet gebleken, dat STRICK een ander huis te Rotterdam heeft gekocht. Stukken, bewaard in het Archief der Luthersche Gemeente na 1631, dragen nog wel de handteekening van HANS VAN LEEMPUT, maar niet die van zijn medestander STRICK. Het is alsof deze en zijn vrouw verdwenen zijn. In de dood- en begrafenisregisters vond ik ze ook niet. Daarom geloof ik, dat zij in 1631 Rotterdam hebben verlaten, de een 65 en de ander 55 jaren oud, om elders hun laatste dagen te slijten. Daar zij voor de historie geen belang meer hebben, achtte ik verder onderzoek nutteloos, en eindig met MARIA's handteekening onder de notariele acte van 2 Augustus 1625.

Maria Strick